

अगस्त्यो मैत्रावरुणिः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्

त्वं राजेन्द्र ये च देवा रक्षा नृन्पाह्यसुर त्वमस्मान्।

त्वं सत्पतिर्मघवा नस्तरुत्रस्त्वं सत्यो वसवानः सहोदाः ॥ १.१७४.०१

इन्द्र- परमेश्वर । त्वम्- भवान् । राजा- नृपः सन् । ये च देवाः- अन्यैर्देवैः सह । नृन्- मनुष्यान् ।
रक्ष- पालय । असुर- प्राणद । त्वम् । अस्मान्- नः । पाहि- रक्ष । त्वम् । सत्पतिः- सतां पालकः ।
सन्मात्रपालकः । मघवा- सम्पद्धान् । नः- अस्माकम् । तरुत्रः- तारयिता । त्वम्- भवान् । सत्यः ।
वसवानः- वसूनि कुर्वाणः । सहोदाः- सहनशीलत्वदायकः ॥१॥

दनो विश इन्द्र मृध्रवाचः सप्त यत्पुरः शर्म शारदीर्दत्त।

ऋणोरपो अनवद्यार्णा यूने वृत्रं पुरुकुत्साय रन्धीः ॥ १.१७४.०२

इन्द्र- बलाधिदैवत । मृध्रवाचः- अस्मद्दुष्टवचनानि । दनः- अदमयः । शर्म- मङ्गलाय । शारदीः-
दीर्घकालस्थानि । सप्त पुरः- सप्तावरणानि । दत्- अदारयः । अनवद्य- अनघ । अपः अर्णाः-
उदकानि । ऋणोः- प्रावर्तयः । यूने- तरुणाय । पुरुकुत्साय- कर्मशीलाय । कुत्सा एते हर्यश्वाय
शूषमिति श्रुतावेवमेव दृश्यते । वृत्रम्- वृष्ट्यावरणमात्मावरणं वा । रन्धीः- व्यनाशयः ॥२॥

अजा वृत इन्द्र शूरपत्नीर्द्या च येभिः पुरुहूत नूनम्।

रक्षो अग्निमशुषं तूर्वयाणं सिंहो न दमे अपांसि वस्तौः ॥ १.१७४.०३

पुरुहूत- बहुभिराहूत । इन्द्र- परमेश्वर । येभिः- मरुद्भिः । वृतः- युक्तः । नूनम्- निश्चयेन ।
शूरपत्नीः- शूराणां यजमानानां यज्ञभूमिकाः । द्यां च- दिवं च । अज- गच्छ । अशुषम्- अशोषकं

स्निग्धम् । तूर्वयाणम्- वेगिनम् । अग्निम् । रक्षो- पालय । दमे- स्वसदने । अपांसि- कर्माणि ।
वस्तोः- कारयितुम् । सिंहो न- सिंह इव भवसि ॥३॥

शेषन्नु त इन्द्र सस्मिन्योनौ प्रशस्तये पवीरवस्य महा ।

सृजदर्णास्यव यद्युधा गास्तिष्ठद्वरी धृषता मृष्ट वाजान् ॥ १.१७४.०४

इन्द्र- ईशानशील । ते- भवतः । पवीरस्य- वज्रस्य । महा- माहात्म्येन । प्रशस्तये- तव कीर्तिं
वर्धयन् । सस्मिन्योनौ- समाने सदने अन्तरिक्षे । शेषन्- वज्राभिहता मेघाः शेरताम् । अणांसि-
उदकानि । सृजत्- अवासृजः । युधा- वृत्रयुद्धेन । गाः- किरणान् । अव- रक्ष । धृषता- पराक्रमेण ।
हरी- अश्वौ । तिष्ठत्- अध्यतिष्ठः । वाजान्- गतीः । मृष्ट- शोधय ॥४॥

वह कुत्समिन्द्र यस्मिन्चाकन्स्यूमन्यू ऋज्रा वातस्याश्वा ।

प्र सूरश्चक्रं वृहतादभीकेऽभि स्पृधौ यासिषद्वज्रबाहुः ॥ १.१७४.०५

यस्मिन्- यम् । चाकन्- कामयसे तम् । कुत्सम्- कर्मशीलं प्रति । कुत्सा एते हर्यश्वाय शूषमिति
श्रुतावेवमेव दृश्यते । स्यूमन्यू- सुखाय सततगामिनौ । स्यूमकमिति सुखनाम यास्कमते । ऋज्रा-
आर्जवसंपन्नौ । वातस्याश्वा- वातप्रतीकौ तुरगौ । वह- प्रस्थापय । अभीके- समीपे । सूरः- विद्वान्
सन् । चक्रम्- कालचक्रम् । प्र वृहतात्- ऊर्ध्वं प्रकाशयतु । स्पृधः- वैरिणः । वज्रबाहुः- इन्द्रः ।
अभि- अभितः । यासिषत्- गच्छतु ॥५॥

जघन्वाँ इन्द्र मित्रेरुञ्चोदप्रवृद्धो हरिवो अदाशून् ।

प्र ये पश्यन्नर्यमणं सचायोस्त्वया शूर्ता वहमाना अपत्यम् ॥ १.१७४.०६

इन्द्र । चोदप्रवृद्धः- चोदनेन प्रवृद्धः सन् । हरिवः- आकर्षणशक्तिप्रतीकाश्वः सन् । अदाशून्-
अदायकान् लोभिनः । मित्रेरून्- सखिबाधकान् । जघन्वान्- विनाशितवानसि । ये । शूर्तः-
वेगवन्तः । आयोः- मनुष्यसमुदायस्य । अर्यमणम्- दातारम् । प्र पश्यन्- प्रकर्षेण पश्यन्ति । ते ।
त्वया- भवता । अपत्यं वहमानाः- धर्मसन्तानं धरमाणा भवन्ति ॥६॥

रपत्क्विरिन्द्रार्कसातौ क्षां दासायौपबर्हणीं कः ।

करत्तिस्त्रो मघवा दानुचित्रा नि दुर्योणे कुर्यवाचं मृधि श्रेत् ॥ १.१७४.०७

अर्कसातौ- मन्त्रलाभायात्मसूर्यलब्धये वा । इन्द्र । कविः- क्रान्तदर्शी । रपत्- त्वां स्तौति । दासाय-
तादृशाय स्वभृत्याय । क्षाम्- एतां भूमिम् । उपबर्हणीम्- शोभननिवेशनीम् । कः- अकरोः । मघवा-
सम्पद्धान् सन् । तिस्रः । दानुचित्राः- दानैर्विचित्रा भूमिकाः । करत्- अकरोदिन्द्रः । मृधि- युद्धे ।
कुर्यवाचम्- कुत्सितकथम् । दुर्योणे- दुःखसदने दुःखानुभवायेति भावः । नि- नितराम् । श्रेत्-
हिंसितवान् ॥७॥

सना ता त इन्द्र नव्या आगुः सहो नभोऽविरणाय पूर्वीः ।

भिन्तपुरो न भिदो अदेवीर्ननमो वधरदेवस्य पीयोः ॥ १.१७४.०८

इन्द्र । ते- तव । सना- सनातनानि । नव्या- अभिनवानि । ता- वीर्याणि । आगुः- उपासका
आगच्छन्ति । पूर्वीः- बह्वीः । नभः- हिंसाः । अविरणाय- प्राणिनामविनाशाय । सहः- असहः ।
अदेवीः- अन्धानि । भिदः- भेदनकराणि । पुरो न- आवरणानि च । भिन्त- बिभेदित । पीयोः-
हिंसकस्य । अदेवस्य- अन्धकारस्य । वधः- हिंसाकरमायुधम् । ननमः- अनमयः ॥८॥

त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमतीर्ऋणोरपः सीरा न स्रवन्तीः ।

प्र यत्समुद्रमतिं शूर पर्षि पारया तुर्वशं यदुं स्वस्ति ॥ १.१७४.०९

इन्द्र- बलाधिदैवत । त्वम् । धुनिः- कम्पयिता । धुनिमतीः- कम्पनयुक्ताः । सीरा न स्रवन्तीः-
सरणशीला नद्य इव प्रवहन्तीः । अपः- उदकानि मूलशक्तिधाराः । ऋणोः- अगमयः । शूर- समर्थ ।
समुद्रम्- हृत्समुद्रम् । अति- आधिक्येन । पर्षि- पूरयसि । स्वस्ति- मङ्गलाय । तुर्वशम्-
क्षिप्रकारिणम् । यदुम्- याज्ञिकम् । यजते इति यदुरिति शब्दकल्पद्रुमे । नियतं वा । यम उपरमे । ।
पारय- तारय ॥९॥

त्वमस्माकमिन्द्र विश्वधं स्या अवृक्ततमो नरां नृपाता ।

स नो विश्वासां स्पृधां सहोदा विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ॥ १.१७४.१०

इन्द्र । त्वम् । अस्माकम्- नः । विश्वध- सर्वप्रकारैः । अवृक्ततमः- अहिंसकः । स्याः- भवसि । नरां
नृपाता- नराणां पालकः । सः- तादृशः । नः- अस्माकम् । विश्वासां स्पृधाम्- सर्वस्पर्धानाम् ।
सहोदाः- अभिभवदायकः ॥१०॥